

UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

SERIA PSYCHOLOGIA I PEDAGOGIKA NR 173

Błażej Smykowski

**Psychologia kryzysów
w kulturowym rozwoju
dzieci i młodzieży**

POZNAŃ 2012

Spis treści

1. Wstęp	9
1.1. Społeczna psychologia rozwoju	11
1.2. O potrzebie nowego spojrzenia	12
1.3. Cele książki	14
1.4. Nurt kulturowo-historyczny w psychologii rozwoju człowieka	16
1.5. Koncepcja psychospołecznego rozwoju <i>ego</i>	18
1.6. Podział treści książki	20
2. Naturalna i kulturowa linia rozwoju	24
2.1. Wprowadzenie	24
2.2. Perspektywa ewolucyjna	26
2.3. Perspektywa historyczna	29
2.4. Perspektywa dialektyczna	33
2.5. Splatanie naturalnej i kulturowej linii rozwoju	37
2.6. Problem nietypowego rozwoju kulturowego	41
2.7. Aktualizacja kulturowego potencjału	44
2.8. Dziedziczenie cech nabytych	49
3. Aktualność kulturowego rozwoju	54
3.1. Wprowadzenie	54
3.2. Rzeczywistość i aktualność	54
3.3. Sytuacja wyboru	56
3.4. Funkcje mowy i myślenia a sytuacja wyboru	57
3.5. Rzeczywistość społeczno-kulturowa	59
3.6. Zmienność społeczna jako problem adaptacyjny	61
3.7. Problemy z tożsamością/samoświadomością	63
3.8. Adaptacja do przyszłości społecznej	67
3.9. Zadania wczesnej dorosłości	69
3.10. Historyczne możliwości	70
3.11. Projektowanie życia sobie i innym	72
4. Tożsamość i uświadomienie	74
4.1. Wprowadzenie	74
4.2. Znaczenie koncepcji E.H. Eriksona i L.S. Wygotskiego	74
4.3. Osobowość	77
4.4. Tożsamość	78

4.5. Tożsamość a działanie	82
4.6. Uświadomienie a samouświadomienie	86
4.7. Mimowolność a wola	88
4.8. Dowolne działanie	91
4.9. Funkcje <i>ego</i>	92
4.10. Osobowość a funkcje psychiczne	95
4.11. Porządek rozwoju funkcji intelektualnych	98
4.12. Kierowanie własnymi procesami psychicznymi	102
4.13. Dowolność uświadomienia	103
5. Formy kryzysów w kulturowym rozwoju dzieci i młodzieży	106
5.1. Wprowadzenie	106
5.2. Młodość i historia	107
5.3. Interdyscyplinarne podejście do problemów życia i rozwoju	108
5.4. Normatywny kryzys	109
5.5. Okresy przejściowe w rozwoju	110
5.6. Okresy regresu	112
5.7. Idea okresów kryzysu w kulturowym rozwoju	114
5.8. Różne postaci kryzysów	117
5.9. Kryzys strukturalny	119
5.10. Kryzys funkcjonalny	122
5.11. Negacja i negatywizm w rozwoju	126
5.12. Ewolucja vs rewolucja w okresach stabilnych	128
5.13. Kryzys funkcjonalny a zmiana historyczna	130
5.14. Kryzys a funkcje wychowawcze	134
6. Okresy kryzysów w kulturowym rozwoju dzieci i młodzieży	139
6.1. Wprowadzenie	139
6.2. Okres noworodkowy i niemowlęcy	140
6.2.1. Kryzys urodzenia	140
6.2.2. Okres stabilny: niemowlęcy	143
6.2.3. Konflikt podstawowa ufność vs podstawowa nieufność	146
6.2.4. Kryzys <i>ego</i> w okresie niemowlęcym	149
6.3. Wczesne dzieciństwo	150
6.3.1. Kryzys 1 roku życia	151
6.3.2. Okres stabilny: wczesne dzieciństwo	152
6.3.3. Konflikt autonomia vs wstyd, zwątpienie	155
6.3.4. Kryzys <i>ego</i> w okresie wczesnego dzieciństwa	156
6.4. Wiek przedszkolny	157
6.4.1. Kryzys 3 roku życia	157
6.4.2. Okres stabilny: wiek przedszkolny	159
6.4.3. Konflikt inicjatywa vs poczucie winy	161
6.4.4. Kryzys <i>ego</i> w wieku przedszkolnym	163
6.5. Wiek szkolny	165
6.5.1. Kryzys 7 roku życia	165
6.5.2. Okres stabilny: wiek szkolny	167
6.5.3. Konflikt produktywność vs poczucie niższości	170
6.5.4. Kryzys <i>ego</i> w wieku szkolnym	171

6.6. Okres dorastania	172
6.6.1. Kryzys 13 roku życia	172
6.6.2. Okres stabilny: dorastanie	174
6.6.3. Konflikt tożsamość vs rozproszenie tożsamości	175
6.6.4. Kryzys <i>ego</i> w okresie dorastania	179
7. Dynamika społecznej sytuacji rozwoju w okresach dzieciństwa i dorastania.....	182
7.1. Wprowadzenie	182
7.2. Od więzi nieświadomych do uświadomionych	183
7.3. Środowisko, środowisko społeczne i środowiska kulturowego rozwoju	187
7.4. Sytuacja rozwoju a środowisko, środowisko społeczne i środowiska kulturowego rozwoju	189
7.5. Społeczna sytuacja rozwoju	191
7.6. Cykl społecznych sytuacji rozwoju	193
7.7. Różnicowanie się środowiska kulturowego rozwoju	196
7.8. Cykl środowisk kulturowego rozwoju	197
7.9. Dwa rodzaje przesunięć w środowisku	199
7.10. Ocena wydolności wychowawczej środowisk kulturowego rozwoju	201
7.11. Cykl środowisk szkolnych	204
7.12. Elementy systemu środowisk szkolnych objęte obowiązkiem	205
7.13. System środowisk szkolnych a okresy kryzysu w kulturowym rozwoju dzieci i młodzieży	207
8. Dynamika kulturowych form działalności w okresach dzieciństwa i dorastania	214
8.1. Wprowadzenie	214
8.2. Popędy a zainteresowania	216
8.3. Historyczna treść zainteresowań	218
8.4. Socjogeneza ludzkich działań	220
8.5. Nabywanie społecznych wzorców bezkonfliktowego działania	222
8.6. Rola negacji w kulturowym rozwoju	225
8.7. Najważniejsza rozwojowo forma działalności	227
8.8. Działanie a uświadomienie	228
8.9. Dynamika najważniejszych rozwojowo form działalności w okresie dzieciństwa i dorastania	230
8.9.1. Zabawa na serio	233
8.9.2. Zabawa na niby	235
8.9.3. Uczucie się reaktywne	238
8.9.4. Tworzenie pojęć	240
8.10. Poboczne formy działalności okresów dzieciństwa i dorastania	242
8.10.1. Gra z regułami	242
8.10.2. Fantazja	244
8.10.3. Uczucie się spontaniczne	244
8.10.4. Uczucie się spontaniczno-reaktywne	245
9. Diagnoza funkcjonalna potencjałów w rozwoju kulturowym	247
9.1. Wprowadzenie	247
9.2. Analiza genetyczna	248

9.3. Podstawowa jednostka analizy złożonych całości	249
9.4. Badanie rozwoju kulturowego	250
9.5. Funkcjonalna metoda podwójnej stymulacji	252
9.6. Rozwiązanie zadania a tworzenie pojęć	255
9.7. Rola nauczania w kulturowym rozwoju	256
9.8. Możliwości uczenia się	257
9.9. Wrastanie bodźców – środków	258
9.10. Wrastanie a regulacja słowna	260
9.11. Gotowość, dojrzewanie a zadanie	261
9.12. Radzenie sobie z kryzysem funkcjonalnym	263
Literatura	264
Spis rysunków	275
Psychology of Crisis in the Cultural Development of Children and Youth (Summary)	277